

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Фізико-хімічний інститут
Бердянський державний педагогічний університет
Державний фонд фундаментальних досліджень
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Інститут фізики напівпровідників імені В.Є. Лашкарьова
Інститут металофізики імені Г.В. Курдюмова
Інститут загальної і неорганічної хімії імені В.І. Вернадського
Інститут хімії поверхні
Інститут термоелектрики
УКРАЇНСЬКЕ ФІЗИЧНЕ ТОВАРИСТВО
АСОЦІАЦІЯ "ВЧЕНІ ПРИКАРПАТТЯ"
ЛЮБЛІНСЬКИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ПОЛЬЩА)

ФІЗИКА І ТЕХНОЛОГІЯ ТОНКИХ ПЛІВОК ТА НАНОСИСТЕМ

Матеріали ХІ Міжнародної конференції

МКФТГПН-ХІ

ТОМ 2

7-12 травня, 2007 р.

Івано-Франківськ
Україна

Вплив розмірних ефектів на електрофізичні властивості плівок інтерметалічних сполук

Присяжнюк В.І.

Львівський національний університет ім. І. Франка, Львів, Україна

Вплив розмірних ефектів на електрофізичні властивості досліджувався на плівках бінарних сполук системи Gd-Fe. Дані плівки отримували методом термічного випаровування у вакуумі полікристалічної шихти відповідного складу. Товщину плівок визначали за допомогою оптичного інтерферометра. Температура підкладок становила 300-500 К. В результаті проведених досліджень встановлено, що на величину електровідності і термоелектрорушійної сили суттєво впливають багато факторів, зокрема це товщина плівок, методика одержання і температура підкладки. В той же час температурна обробка плівок після отримання, а також їх часова витримка при одинакових умовах на протязі 1-3 років не приводять до суттєвих змін електрофізичних властивостей, що вказує на те, що характер процесів розсіяння у досліджуваних плівках залишається незмінним. В нашому випадку електропровідність аморфних плівок визначалася трьома видами розсіяння носіїв струму: електрон-фононне розсіянням, впливом розмірних ефектів (товщини плівок ставали співмірними з довжинами вільного пробігу електронів) і розсіянням носіїв за границях зерен. Тому суттєвий вплив на електрофізичні властивості мали структурні особливості плівок (зокрема той факт, що при різних умовах осадження одержувались аморфні, аморфно-кристалічні чи полікристалічні плівки).

Структурні перетворення в тонких шарах бінарних сполук типу РЗМ-Fe

Присяжнюк В.І., Миколайчук О.Г.

Львівський національний університет ім. І. Франка, Львів, Україна

Тонкі плівки бінарних сполук типу РЗМ-Fe ($GdFe_2$, Gd_2Fe_{17}) отримували методом термічного випаровування у вакуумі полікристалічної шихти відповідного складу. Для структурних досліджень на сколи NaCl і KCl осаджувались плівки товщинами 500-600 А. Товщину плівок визначали за допомогою оптичного інтерферометра. Температура підкладок змінювалась в межах 300-500 К. Структурні дослідження плівок проводились на електронному мікроскопі УЭМВ-100К. Термічна стійкість та кінетика кристалізації аморфних конденсатів досліджувалась безпосереднім нагрівом їх в колоні електронного мікроскопу (швидкість нагріву 5-30 К/хв).

Встановлено, що при кімнатних температурах підкладок

формуються аморфні плівки, при $T_{\text{u}}=300-500$ К – аморфно-кристалічні, а при $T_{\text{u}}>500$ К полікристалічні. Проведено розшифровку кристалічної структури конденсатів, одержаних при різних температурах підкладок. Кристалізація аморфних плівок має гетерогенний характер.

В полікристалічних плівках $\text{Gd}_2\text{Fe}_{17}$ спостерігалась присутність двох фаз $\text{Gd}_6\text{Fe}_{23}$ і $a\text{-Fe}$. В плівках, отриманих при температурі підкладки >500 К, встановлено наявність 3 фаз: гексагональна фаза $\text{Gd}_2\text{Fe}_{17}$ зі структурним типом $\text{Th}_2\text{Ni}_{17}$, ромбоедрична фаза $\text{Gd}_2\text{Fe}_{17}$ зі структурним типом $\text{Th}_2\text{Zn}_{17}$ та гексагональної фази GdFe_5 зі структурним типом CaCu_5 . Плівки сполуки GdFe_2 формуються у характерній для масивного стану GdFe_2 кубічній структурі з гранецентрованою граткою.

Домінуючі власні точкові дефекти у плюмбум телуриді

Прокопів В.В. (мол.)

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна

В роботі запропоновані моделі кристалохімічних реакцій, які описують процеси двотемпературного відпалу кристалів селеніду свинцю. Одержано аналітичні вирази, що добре описують експериментальні залежності концентрації носіїв струму (n) та температури терmodинамічного п-р-переходу від температури відпалу (T) і парціального тиску пари селену (P_{Se_2}) при відпалі кристалів PbSe у парах халькогену. Встановлено умови формування кристалів селеніду свинцю із заздалегідь заданими електричними параметрами.

Методами терmodинаміки і кристалохімії описано процеси випаровування та осадження з парової фази тонких плівок PbSe . Одержані узагальнені рівняння, які встановлюють зв'язок між концентрацією носіїв заряду (n), інверсійною (п-р-перехід) температурою (T_{II}^*) в тонкоплівковому матеріалі і температурою випаровування наважки (T_{B}), тиском пари складових компонентів (P_{Se_2}), температурою конденсації (T_{I}). На основі співставлення експериментальних результатів з теоретичними розрахунками зроблено висновок про переважаючий вид зарядовий стан власних атомних дефектів у тонких плівках PbSe при вирощуванні з парової фази методом гарячої стінки.